

ئاشناکردنه وهی موسلمانان

به ده وهی پیغه مبهران (عليهم الصلاة والسلام)

دکتور/ کاوه اکرهم سهنگاوی

بهشی یهکههه

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، وبعد:

یه کهه م شتی که خودا پیویستی کردوه له سهه بهنده کانی ئه وه یه که خودا به باشی بناسن و به ته نهاش ئه وه بیهرستن، ئاشنا بوون به ناسینی خودا و ته نهها په رستن چاکترین و به رزترین و شیرینترین نیعمه ته، هه ربویه خوی په روه ردگار ناسینی و پروا پی بوون و په رستن خوی له سهه بهنده کانی پیویست کردوه، چونکه ده زانی که به بی ئه وه هه م خویان ده دۆرپین و له کیس ده چن، هه م چاکترین و به رزترین نیعمه تی دنیا و قیامه تیشیان له ده ست ده چی.

بوونی خوی په روه ردگارو ئاشنا بوون به ناسینی گه وره ترین و ته واوترین پاستی بونه وه رمان بو ئاشکرا ده کات، چونکه به بی بوونی خواو خالقیتی ئه وه، ئینسان ناتوانی به شیوه یه کی پاست و دروست، چۆنیه تی په یدابوونی ئه م بوونه وه ره ته فسیر بکات و لیکی بداته وه.

جا هه روه که چۆن خوی گه وره دروست کارو به پیره بهر و خاوه نی هه موو شتی که و وردو درشت و بینراو نه بینراو، زانراو نه زانراوی بونه وه ره گه ردون له ریگه ی خودا وه هاتوونه ته بوون، وه ئه گه ر بو لیكدانه وه ی بوونه وه ره په نا بو هه رشتی کی تر بریت جگه له خودا ئه وا مروفت دهستی له ئه فسانه و خورافیات گیرده بی و سه ری له په تال و پوچه وه درده چی.

به هه مان شیوه هه بی ته نهها په رستن خوداش، نه ئینسان، نه ژیان، نه بونه وه ره. هیچ مانا و بایه خ و حکمه تی کی نامینی و ده بنه شتی پوچ و بوش !!

که و ابوو:

به هوی ئاشنا بوون به ناسینی خودا و ته نهها په رستن یه وه، ئینسان به پاستی خوی ده ناسی و حالی ده بی که حکمه ت و هوی خولقانی خوی و بونه وه ره چی یه و چۆن و بۆچی دروست کراوه و سه ره نجامی چۆن ده بی، ئه گه رنا به بی ئاشنا بوون به ناسینی خودا و ته نهها په رستن ئینسان مانا و حکمه تی بوونی خوی و ژیان و بونه وه ره نازانی.

بویه: هه موو ئه وانه ی که به ناسینی خودا ئاشنا نه بوون و به په رستن ئه و به هه ره مه ند نه بوون بو ته فسیر کردنی بوون و ژیانی خویان په نایان بردوته بهر ئه و بیردۆزه پوچانه ی که به چاوی ئاره ل و درنده و شتی نه شیواو ته ماشای مروفت ده کهن. ده وره به ره بونه وه ریش به شاری بی ساحب و بی خاوه ن ته ماشای ده کهن و دروست بوونی به به ره هه می ریکه وتی کوپرو

سروشستی کاس له قه له م ددهن .. که ده بی هه ر له ناو ئه و بازنه داخراوانه دا و له ده وری لیتاوی ئه و ئه فسانانه دا بتلیسینه وه و بگه وزینه وه .

به لئ: ته نها ئاشنا بوون به ناسینی خودا و به هه ره مه ندبوون به په رسته نه کانی ده توانی وه لامی ئه و پرسیاره دیرینه نه بداته وه که بوونه ته گری کویره و تا ئیستاش بیرو هۆشی مرۆفی پیوه خه ریکه و کاسی کردوه .. له کویوه هاتوی؟ ئه م گه ردوونه له کویوه هاتوه؟ به ده یه ئه نه رو دروستکاری کییه؟ به پیوه به رو هه لسه و پینه ری کییه؟ ناوه کانی چییه و سیفه ته کانی چۆنه؟ له پیناوی چیدا ئیمه و ئه م گه ردوونه ی دروست کردوه؟ ئه رک و وه زیفه و رۆلی ئیمه له م بونه وه ره دا چیه؟ په یوه ندیمان له گه ل خودا ده بی چۆن بی؟ ئایا له پشت ئه م جیهانی هه ستی و به رچاوییه وه جیهانیکی ناهه ستی و نابه رچاوی هه یه؟ ئاخۆ له پاش ئه م ژیا نه ژیا نیکی تر ده بی هه بی؟ ئه گه ره به بیته ئه بی چۆن بیته؟ باشه ئه بیته سه ره ئه نجاممان پیی بگات؟ ئه گه ره پیی بگات به خته وه ره ده بین یان به دبخته؟ به خته وه ری و به دبخته ئه و ژیا نه له سه ره چ بنه مایه که؟ ..؟ ..؟ ..؟

ئه مانه و چه ندان پرسیا ری دیکه ش ته نها له ریگه ی ئاشنا بوون به ناسینی خودا وه مرۆف ده توانی وه لامی راست و دروست و دلنیا به خشی ده ست که وی.

خۆ ئه گه ره که سیکی به ناسینی خودا ئاشنا نه بی .. وه به په رسته نی خودا به هه ره مه ند نه بی .. ئه وا ژیا نی له م شاعیره کلۆل و سه ره گه ردا نه باشتر نابی .. که له وه لامی ئه و پرسیا رانه دا هیه شتیکی نازانی .. وه کو خۆی ده لی:

جئت لا أعلم من أين، ولكن أتيت
ولقد أبصرت قدامي طريقاً فمشيت
وسأبقي سائراً إن شئت هذا أم أبيت
كيف جئت، وكيف ابصرت طريقي
لست أدري!؟

هاتووم و نازانم له کوی وه، که چی ئه وه تانی هاتووم

له بهر پیی خۆمدا ریگه م بینی و پییدا گوزه رم کرد

بمه وی یان نه مه وی هه ر ده بی له م

پییه دا بم

چۆن هاتووم و چۆن ئه م ریگه م بینی

نازانم!؟

و طريقي ما طريقي؟ أطويل أم قصير؟

هل أنا أصعد أم أهبط فيه وأتموز؟

أ أنا السائر في درب تسير؟

أم کلانا واقف والدھر یجری؟

لست أدري!؟

ریگه ی من ریگه ی چی یه ؟ دووره یان نزیك؟

ئاخۆ به ره و هه ورانم یان نشیوم، یا خود به ره و پۆچوونم؟

ئاخۆ من له سه ر ئه م ریگه یه گوزه ر ده که م یان ریگه که ده جولێ؟

یان هه ردوو کمان وه ستاوین و ئه وه ی دواوه گه ردوونه ؟

نازانم!؟

أترا نی قبلما أصبحت إنساناً سوياً

كنت محواً أو محالاً أم ترا نی كنت شيئاً

أهذا اللغر حل؟ أم سيقی أبدياً

لست أدري!؟.. ولماذا لست أدري؟

لست أدري!؟

ئاخۆ به ر له وه ی ببه م مروفیکی ئاسایی

هه ر نه بوون بووم یان مه حال یا خود شتیکی تر بووم

ئایا ئه م مه ته له شیکاری هه یه ؟ یان هه روا هه میشه یییه

نازانم!؟.. ناشرانم بو نازانم؟ چونکه نازانم؟

که سانی وه کو شاعیری کلۆل و سه رگه ردان زۆرن، که هه مان و پینه ده که ن و له ناو گێژاوی ئه و گری کویرانه دا وون بوون و نه زانیان کردۆته وه لامی پرسیاره کانیان..

هه یانه ئه و نه گبه تی و سه رگه ردانییه له کۆلی خو ی ده کاته وه و ئاه ی حه قیقه ت دیته وه به به ری و له و ژاوه ژاو و کاس بوونه پزگاری ده بی و... هه ناسه ی خو ش به ختی و ئوخ ژینی خواناسی هه لده مژی و... له ده ردو ئازاری تال ژینی خوانه ناسی قوتاری ده بی...

به لام داخ بو ئه وانه ی هه ر له گێژاو و گێژه نی حه سه رته دا لوول ده خو ن و... کۆت و زنجیری ئه و دیوه زمه ی نه زانین و جه هاله ته له کۆل خو یان ناکه نه وه و... که کویره پیه کان و هه لدی ره که پوکاسه کانی بی بروایی لوشی داون... هه ر له و زیندانی نازانمه دا گیرده مینه وه...

موسلمان له کوی و ئه وان له کوی.. موسلمان زۆر به پوونی وه لامی پرسیاره کان ده زانی و... به دلنیا ییشه وه حه قیقه تی شته کان ده ناسی..

موسلمان له ریگایه کدا ده رواو پی هه لده گری.. به ره و ئامانجیک گوزه ر ده کات و هه لده زنی... که نه خشه ی بو کیشر او وه به سه ر نه نجام و نه تیجه که ی زانیاره و ده زانی چی بکات و چی نه کات...

ئو موسلمانهي که بهناسيني خودا ئاشنايه .. وهکو کهسيکه که دهيهويت بهريگايه کي ريگدا پروات .. ريگاکه دهناسي و سهره نجامه کهي و خالي کوتاييه کهشي دهزاني به چي دهگات و .. دهشزاني بوچي ده پروات و چون ري دهکات .. وهله سهر پيي خوي پاره ستاوه بهريک وپيکي ري دردهکات ...

به لام ئو کهسه ي که بهناسيني خودا ئاشنا ني يه و به په رستني خودا بههرمه ند نييه .. نازاني له کوي وه هاتووه و به ره و کوي ده چي؟ وهکو کهسيکه ملي کويره رييه کي خوارو خيچي گرتبي و خوشي ده مه و پرو که وتبي .. به گاگولکي و له سهر سک ده مي ريگاي گرتبي ... که نهک هر نازاني به ره و کوي ملي ده ني، به لکو کويره ريگهي خويشي به باشي نابيني ..

ئا ئو کهسه ي که وهکو گاي کوير ريگاي گرتوته به رو خويشي نازاني که قوچي به چ هه و رازيگدا ده ته قئ و ملي له چ هه لدير يکه وه ده شکيت، زور جياوازه له و موسلمانهي که ريگا راسته که ي خوي پاره و رديگاري گرتووه: که ئه ويش ته نها په رستني خوداي ميهره بانه.

ئهمه ش ئه وه يه که خودا ده فه رموي:

﴿أَفَنْ يَمْسِي مِكْبَأً عَلَىٰ وَجْهِهِ ۚ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْسِي سَوْأَةً عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾﴾ [المك: ٢٢].

واته: ئايا ئو کهسه ي که ده مه و پرو که وتووه به ده مداو، پيشتي خوي ليوه ديار ني يه و نازاني به ره و کوي دم ده کوتي .. ئايا ئه مه باشتر ري دردهکات، يان ئو کهسه ي که له سهر پي پاره ستاوه و راست به ريگايه کي ريگدا ده پروات و پيشي خوي ده بيني و ده زاني چون و به ره و کوي پي هه لده گري؟
که واته:

خواناسي و برواداري هه روهک چون برتبييه له ريزگرتن و به گوره گرتني خودا، به هه مان شيوه ش ريزو حورمه ت دانيشه بو ئينسان و بونه وهر.

هه روهکو خودا ده فه رموي:

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴿٢٧﴾ أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾﴾ [ص: ٢٧ - ٢٨].

واته: ئيمه ئاسمان و زهوي و ئه وه ي ده که ويته نيوانيانه وه، هه روا به پوچ و بي حيكمه ت و هه وه نته كاري دروست نه كرده وه، ئه و بيو باوه رهي كه وا بزاني به بي حيكمه ت دروست بوون، ئه وه گومان و بوچووني بي باوه رانه، سزاي سهخت بو ئه و بي باوه رانه هه يه له ئاگري دوزه خدا.

وهله عه داله تي خودايه نابي كافر و موسلمان له يهك ترازودا دابنري و وه كو يهك و يهك سه ره نجاميان هه بي،
بويه ده فه رموي:

ئەگەر بونەوەر بەبێ حیکمەت دروست بووبێ، ئەي ئایا ئەوانەي ئیمانیان هیناوەو کردەوہی باشیان کردوہ، دەکرێ و دەگونجی وەکو خراپەکاران مامەلەیان لەگەڵدا بکری، دەشی خوی حەکیم و کارزان چاکەکاران و خراپەکاران وەکو یەک تەماشای بکات و یەک حیسابیان بۆ بکات.

جا ئەگەر قیامەت ولپرسینەوہ نەبێ و بە چاکەکار نەوتری چاکەت کردو بە خراپەکار نەوتری خراپەت کرد، مانای وایە وەک یەک تەماشای کران و حیساب کران، ئەوہش لەخوایەکی دادوہری دانای کارزان و حەکیم ناوہشیئەوہ .

چونکە ئەگەر وانەبێ و لپرسینەوہو سزاو پاداشت نەبێ، بروادارانی کردار پەسەند لەگەڵ بێ بریوانی کردار ناپەسەند، هەردووکیان دەچنە نیو تەرازوویەکەوہو یەکسان دەبن!!!

جا لەوہ دەتوانین بلین:

ئاشنابوون بەناسینی خودا بەهەرەمەند بوون بەتەنھا پەرستنی، ئەمە پلەو پایەکەیتە و گرنگی و پایەخەکەیتە بۆیە بوئە چەق و مەرکەزیک کە هەموو ئایەتەکانی قورئان و فەرمايشتهکانی پیغمبەر ﷺ بەدەوردا دەسورپیتەوہ، چونکە هەموو ئایەتەکانی قورئان و سەرچەم فەرمايشتهکانی پیغمبەر ﷺ یان باسی زاتی خودای پەرورەدگارن. یان باسی ناو و سیفەتە بەرزەکانی. یان باسی دروستکراوہکانی خودان. یان باسی ئەو دروستکراو و شوینەوارانەي کە ناو و سیفەتەکانی خودای تیدا دەرەکەوئ. یان باسی فەرمان کردنن بەبەندایەتی کردن و پەرستنی خودا. یان چۆنیەتی بەندایەتی کردن و پەرستنی خودای گەرەن. یان باسی پلەو پاراستنی ئەو کەسانەن کە بەندایەتی بۆ خودای گەرەن دەکەن لەدوینا و دواپۆژدا. یان باسی سزاو تۆلەي ئەو کەسانەن کە لە پەرستنی خودا لا دەدەن و هاوبەشی بۆ دادەنن. یان باسی بەسەرھاتی پیغمبەرەن، کەگەلەکانی خۆیانیان بانگ کردوہ بۆ خواپەرستی و بەندایەتی کردنی خوی گەرەن. و ئەو کیشەو تیگیرانانەي کە لەنیوان پیغمبەرەن و گەلەکانیاندا پرووی داوہ لەسەر مەسەلەي تەنھا خواپەرستی.

جا مادام:

خوابەيەک زانین (التوحيد)، ئەو بازنەو خولگەيە بیئ کە هەموو قورئان و سوننەتی بەدەوردا بخولیتەوہ. و ئەو چەق و سورگەيە بیئ کە هەموو دینی بە سنوردا بسورپیتەوہ. پیویستە زۆر بە جوانی و بەباشی لەمانای (التوحيد) تی بگەین و بەشەکانی بەتەواوەتی بناسین.

خوا بەيەک زانین (التوحيد):

خوا بەيەک زانین (التوحيد): بریتیيە لەبەتاک و تەنھا زانینی خوی پەرورەدگار لە هەموو تاییبەت مەندییەکانیدا.

(التوحيد: أفراد الله سبحانه بما يختص به).

و ئەو شتانەي کە تاییبەتمەندن بەخوی پەرورەدگار و پیویستە ئیمە خوی پەرورەدگاری تیدا بەتاک و تەنھا بزانی و

کەس نەکەینە شەریک و هاوبەشی، سی بابەتن:

۱- رب = خاوهن.

۲- إله = په رستراو.

۳- أسماء و صفات = ناوو سیفه ته کان.

که و ابو:

پیویسته دان به ودا بنری که ئەم بوونه وهره یه که به دیهینه رو په روهردگارو مشورگیرو خاوهن و فەرمانپره وای هه یه که زاتی (الله) یه. به مەش (ربوبیة) ی خودا داده مەزری و جیگیر ده بی.

وه ئەو په روهردگارو به دیهینه ره خاوهنی بی ژماره ناوی هه ره به رزو په سەند و سیفه تی هه ره چاک و جوانه، که هیچ کەس و هیچ شتیک له و ناوو سیفاتانە ی خودا به شدار نی یه.

به مەش (أسماء و صفات) ی خودا داده مەزری و جیگیر ده بی.

وه ئەو په روهردگارو به دیهینه ره ته نها خوئی شایسته ی ئەوه یه که به ته نها بپه رستری و به ندایه تی بو بکری. به بی ئەوه ی هیچ کەس و شتیک له و په رستن و به ندایه تی یه دا بکریته شه ریک و هاوبه شی. به مەش (ألوهیة) ی خودا داده مەزری و جیگیر ده بی.

که واته:

بیروباوه رو ئیمانی هیچ کەس یک دانامه زری به خودا. تاوه کوو ته نها خودا (رب) ی خوئی نه ناسی. وه هه رئه ویش به (إله) ی خوئی دانە نی. وه ته وای ناوو سیفه ته به رزه کانیش بو ئەو نه سه لمینی.

جا هه ره له بهر ئەمه یه زانایانی سه له ف (به ره حمەت بن) ئیمان بوون به خوا و ته وحیده که ی ده کەن به سی به شه وه:

۱- توحید الربوبية:

واته: ته نها (الله) به (رب) بناسری.

۲- توحید الالهية:

واته: ته نها (الله) به (إله) دابنری.

۳- توحید الاسماء والصفات :

واته ته وای ناوه به رزه کان و سیفاته په سه نده کان سه لمینی.

پاش ئەوه ی که زانرا:

(التوحید) چیه و مانا به شه کانی چین، ئیستا پیویسته هه ریه که له (رب) و (إله) یش به جوانی و به باشی بناسرین و مانا و مه به سه کانیان به ته وای بزانی، تاوه کوو به وشیاوزه ی شیاوی خودایه ئیمانی پی بهیتری و بو غه یری خودا به کار نه هیتری. وه بو ئەوه ی ئینسان له میانە ی ئاشنابوونی به ناسینی (رب) ی حەق و (إله) ی حەق ببی به به نده یه کی یه کخواناسی یه کخوپه رست. وه بو ئەوه ی له به ندایه تی و عیباده ت کردن بو به نده و دروستکراوه کان رزگاری بی بو به ندایه تی کردنی خوای به نده کان.

وه تاوه کو ئه و به خته وه ری و ئۆخزینی یه ی دنیا و قیامت که به و دوو وشه وه به ستراره دهسته به ربی. وه له ته وای ئه و به دبختی و تال ژینیانه ی که له تینه گیشتن له دوو وشه وه سه رچاوه ده گری پزگاری بی. وه بو ئه وه ی، هه موو ئه و طاغوت و فیرعه ون و سه رانی گومرایی و ده جال و ده ست برانه بناسری که خویان له خه لگی هه ژارو سته م لیکراو کردوو به خوا، وه به هوی ده سه لات و زولمه وه یان به هوی فریو فیل و چاوبه ستیه وه، خویان کردوو به (رب، إله) ی خه لگی.

تاک کردنه وه ی خودا له ناسینی دا

توحید الربوبیه

وشه ی (رب) واته: خاوه ن، جائه م وشه که بو خوی په روه ردگار به کار ده هیئری و ده وتری خوا (رب) ی هه موو بوونه وه ره مه به ست سی شته:

یه که م: له سه ره تاوه ئه م بوونه وه ره ی به سیفه ت و خاسیه ته کانیه وه له نه بوون پهیدا کردوو، واته: (خالق). دووه م: مانه وه ی ئه م بوونه وه ره ی به ده سه ته و ئه و به پیره ی ده بات به پیی یاسا و پرپسایه که خوی بو ی داناوه (الأمر) سییه م: سه ره نجامی بوونه وه ریش هه ره هه مووی به گه وه و بچوکیه وه به وردو درشتیوه هه ره هه مووی ده گه پرپته وه به رده سه تی خوی و خوی خاوه نیانه (المالك).

که واته شته کان له بوون و نه بوون دا به نده به خودا وه، ئه گه ر خوی گه وه خه لقی نه کردایه و دروستی نه کردایه نه ئه بوو. وه هه روه ها مانه وه شیان به نده به خوی گه وه وه، ئه گه ر ده سه تی لی به ردا له ناوده چییت. هه روه که چۆن بوونه وه به بی خوی په روه ردگار بوونیان نه ده بوو، به هه مان شیوه به بی خودای په روه ردگار ناتوانین له سه ر ژیان به رده وام بن. بؤیه هه وه که چۆن بوونه که یان پیویستی به خودای په روه ردگار هه یه و بو پهیدا بوونیان په کیان له سه ر خودا که وتوو وه به بی ئه و نابن، به هه مان شیواز به پیره چوونی ژیانیان و به رده وام بوونیان پیویستی به خودای په روه ردگار وه بو مانه وه یان په کیان له سه ر خودا که وتوو وه ئه گه ر خودا ده ستیان لی به ردا ئه و ناتوانین له سه ر ژیان به رده وام بن و درپه ژه به ژیانیان بدن.

ئه مه مانای په روه ردگاریتی (رب) بوو که بو خوا ده وتری و به کار ده هیئری، جاکاتیکی ئینسان باوه پری به وه هیئا که خودا (خالق، المدبر، المالك) یتی و له وسیانه دا که سی نه کرده شه ریکی خوا، ئه وه خودای به په روه ردگاری خوی داناوه به ته نه ا ئه وی ناسیوه له په روه ردگاریتی (الربوبیه) دا، ئا ئه مه شه که پیی ئه وتری: (توحید الربوبیه).

که و ابوو: که ده وتری خوا (رب) خاوه نی ئه م بوونه وه ره یه، واته:

۱- ته نه ا خودا خوی به دیهینه رو دروستکارو خالقیتی.

۲- ته نه ا خودا خوی شی سه ره په رشتیارو مشورگیرو به پیره به ریتی.

۳- سه ره نجامی بوونه وه ریش هه ره هه مووی ده گه پرپته وه به رده سه تی خوی و خوی خاوه نیانه.

هروهك چۆن بوونه وهر به بی خوی په روهردگار بوونیان نه ده بوو، به همان شیوه به بی خودای په روهردگار ناتوان له سر ژیان به رده وام بن، بویه گهر به ووردی سهرنجیک له قورئانی پیروز بدهین و لئی ووردینه وه بومان درده که ویت که (رب) بۆ ئه و مه به ستانه به کارهاتوو له قورئاندا که تنهها خودا به دروستکارو به ریوه بهر بزانی . .
یه که م:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشَىٰ اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ ۗ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ ۗ بَارِكْ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿۵۴﴾﴾ [الأعراف: ۵۴].

واته: به راستی خاوهنی (رب) ی ئیوه الله، پاشان خوی په روهردگار وشه ی (رب) به م شیوه یه پوون ده کاته وه و ده فهرمووی: ﴿الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ ئه و خودایه ی که ناسمان و زهوی دروست کرد له ماوه ی شهش پوژدا. ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشَىٰ اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ﴾ پاشان چووه سهر عرش ی فه رمانه وایی خوی و به ریوه بردنی بوونه وهریش له ژیر دهسه لاتی خودایه که شه و دهکا به پوژدا پوناکی وتاریکی یه کتر داده پووشن، وه خوړو مانگ و نه ستیره کانیش ه موویان له ژیر فه رمانی به ریوه چوونی ئه ودان و به پیی یاساو به رنامه یه که که خوی دایناوه به ریوه ده چن.

که و ابوو چاک بزانی (رب) ی ئیوه ئه و زاته یه که: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾

دروست بوونی بوونه وهری له ژیر دهست دایه . . هه لسوراندنی گهردونی له ژیر فه رمان دایه . جابویه ئه و خودایه ی که بوونه وهری دروست کردبی و ژیانان به ریوه به ری هه ر ئه ویش شایسته ی ئه ویه که به پاک و پیروز پابگیری و به (رب العالمین) بناسری. ﴿بَارِكْ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾

له م نایه ته دا، خودای په روهردگار زور به پووشنی (ربوبیة) خوی به (خلق)، (امر) ته فسیر کرد. دو و قه م:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ بِدَرِّ الْأَمْرِ مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ۗ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۗ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿۳﴾﴾ [یونس: ۳].

خودای په روهردگار ده فهرمووی:

واته (رب) ی ئیوه (الله) یه، خاوهن و په روهردگاری ئیوه (الله) یه .

پاشان خودای گه وره پوونی ده کاته وه، که تنهها (الله) شایسته ی ئه ویه که به (رب) بناسری چونکه:

۱- بوونه وهری له نه بوونه وه دروست کرد له ماوه ی شهش پوژدا. ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾

۲- به ریوه بردنی بوونه وهره هه لسوراندنی ژیانان تنهها له ژیر فه رمانی (الله) دایه. ﴿بِدَرِّ الْأَمْرِ﴾

نهك هر هيچ كهس له بهرپوه بردني بوونه وهردا توانايان نييه، بهلكو ته نانهت مافي تكادانشيني به هيچ كهس نه داوه كه بيهوي به هوي تكاردن و داوا كردن له خوا كاريك له بوونه وهردا بكات.

﴿ مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ﴾

پاشان خوداي پهروهردگار دهفه رموي: ﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ (۳)

تهنها (الله) دروستاني كردووه و هر ئه ویش مشورگيږي ژيانتانه، بويه تهنها ئه ویش شياوي ئه ویه كه به (رب) خوتاني بناسن، كه واوو عيبادهت و په رستنیش تهنها مافي ئه و و دهبيت به تهنها بو ئه و بكری.

سنيهم:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ (۱۱) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۲۲﴾ [البقرة: ۲۱ - ۲۲].

خوای پهروهردگار دهفه رموي:

ئهی خه لکینه عیبادهت و په رستن تهنها بو خاوهن و پهروهردگاري خوتان بکن، خاوهنی ئیوه ئه و زاته یه كه:

۱- ئیوه و كه سانی پیش ئیوه شی دروست كردووه. ﴿الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

۲- خاوهنی ئیوه ئه و زاته یه كه مشورگيږي و هه لسورپینه ری ژيانتانه و به خيوكارتانه:

﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئه و

خوایه ی كه زهوی بو ئیوه كردووه به پاخهريك و ئاسمانی بو كردوون به بينا، وه له ئاسمانه وه ئاوتان به شيوهی باران بو دهبارینی كه به هویوه چهنده ها گزوغيا و پوهك و دانه ویله ی پی سهوز دهكات و دهيكات به پزق و پوزی بو ئیوه ..

جا بويه كه سيكي تر مه كنه به هاوبه شی خودا له په رستندا، له كاتيكا خوتان ده زانن له (خلق و امر) دا شه ريكي نی-

یه:

﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

* ههروه ها پیغه مبه رانیس (عليهم الصلاة السلام) كاتيک پوهه پوهو ده بوونه وه له گه ل ئه و فیرعون و تاغوتانه ی كه خویان كرده بو به (رب) و خوای خه لکی .. زور به لگه یان له م جوره ده هینا یه وه و به وه بیانوی فیرعونه کانیا ن ده بری كه (رب) ده بیت (خلق و امر) كرده ی و سه ره نجامی بوونه وه ری له ژیر ده ستدا بی، جا مادام ئه وان بوونه وه ریان دروست نه كرده ی و یاسا و پیسای بهرپوه چونیا ن بو دانه نابی، سه ره نجامی بوونه وه ریان له ژیر ده ستدا نه بی، كه واته ئه وان مافی ئه وه یان نی- یه و شایسته ی ئه وه نین كه به (رب) دابنرین .

(نه مرود) یه كيكه له و تاغوتانه ی داوای خوایه تی كردووه و خوای به (رب) ناساندووه، كاتيک له گه ل پیغه مبه ر

ئیبراهیم ﷺ پوهه پوهو ده بی، (ئیبراهیم) یش به وه ده مكوتی ده كاو بیری ده تاسینی كه (رب) زاتيکه كه ژیا نی به هه موو

بوونه وهر به خشيوه و له نه بوونه وه هيناونيتي بوون، پاشانيش ده يانمرينيت و ده يانگيريتيه وه بو لاي خوئي، وه ده سه لاتي له هه لسوراندي ژياني مروث و به پيوه چووني پيساكاني گهردون دا هه يه:

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالسَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿۲۵۸﴾

[البقرة: ۲۵۸].

واته: تو ديمه ني ئه و كه سه ت نه ديبوو كه چون له گه ل ئيبراهيم ﷺ سه باره ت به په روه ردگاري ده مه قالي و مملانتي ده كردو وايده زاني كه هه رخوي خوايه (رب) ه، له بهر ئه وه ي خودا پاشايه تي و ده سه لاتي پيدا بوو، بويه به عينا ده وه پرسى و ووتى: ئه رى په روه ردگارو خاوه ني تو كييه؟

(ئبراهيم) يش ﷺ له وه لامدا فه رموي:

﴿ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ ﴾ خاوه ني من ئه و زاته يه كه كه ژياني به هه موو بوونه وهر به خشيوه و له نه بوونه وه هيناونيتي بوون، پاشانيش ده يانمرينيت و ده يانگيريتيه وه بو لاي خوئي.

كه چي ئه ويش ووتى: خو منيش كه سانيك ده ژينم و كه سانيك ده مرينم، ئاره زووم له هه ر كه س بي ئه وا يان ئه يكوژم و ئه يميرينم، وه يان چاوپوشي لي ئه كه م و ئه يژينم.

بويه (ئبراهيم) ﷺ فه رموي: ته نها ئه وه نيبه به لكو خاوه ني من ده سه لاتي ته واوي هه يه به سه ر به پيوه بردن و هه لسوراندي گه ردووندا، يه كيك له وانه خوړ له خوړه لاته وه ديني، ده سا توش ئه گه ر خواي له خوړ نشينه وه هه لي بينه

﴿ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالسَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ ﴾ [البقرة: ۲۵۸].

سه ره نجام ئه و بي باوه ره چه په ساو ورته ي لي براو ده مكوت بوو.

* هه روه ها (فيره ون) يش يه كيكي تر بوو له و تاغوتانه ي كه خوئي به خواي هه ره گه وره ي خه لكي داده ناو، ئه وه ي به خه لكي راگه ياند كه جگه له و كه سيكي تر ني به كه خواي ئه وان بيت .

(موسى) ش ﷺ هه ر به و شيوازه له پروي ئه م ياخي بووه نه دا ده وه ستى و به وه بيانوي ده بري، كه (رب) ده بي كه سيك بيت كه بوونه وهرى دروست كرد بي و ياساي به پيوه چووني بو دانابي ..

﴿ فَأَتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۱۶﴾ ﴾ [الشعراء: ۱۶].

واته: (موسى وهارون) هاتن بو لاي (فيره ون) و پييان ووت: ئيمه ره وانه كراو و ني درواي خودايه كين كه خاوه ني هه موو بوونه وهره .

﴿ قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَى ﴿۴۹﴾ قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى ﴿۵۰﴾ ﴾ [طه: ۴۹ - ۵۰].

(فيره ون) ووتى: ئه و خودايه ي كه خاوه ني ئيوه يه كييه؟

(موسى) ش ﷺ فه رموي: خاوه ن (رب) ي ئيمه ئه و زاته يه كه:

۱- کالای بوونی بهه موو بوونه وهر به خشيوه و بوونه وهری به ديهيناوه .

۲- پاشان هر بوونه وهر يکيش به و شيوازه ی که شياوی خوئی بیّت یاسای به پړيوه چوونی بوّ داناوه و ريگاي

به پړيوه چوونی پی نيشانداوه . ﴿ قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى ﴾

که واته :

به پيی نه و باسه ی پيشوو نه توانين بلين :

تاك كردنه وهی خودا له ناسینی دا ﴿توحيد الربوبية﴾

بريتييه له وهی که :

۱- ته نها الله به دروستکارو به ديهيناوه ی بوونه وهر بناسری، دروست بوون و به ديهاتنی بوونه وهر نه دريته پال هيچ شتيکی تر (الخالق).

۲- وه ته نه اش خودا به سه رپه رشتيارو به پړيوه بهری نه م بوونه وهره بزانی و به پړيوه چوون و هه لسوراندنی بوونه وهر نه دريته لای هيچ که س و شتيکی تر (المدير).

۳- وه ته نها نه ويش به خاوهنی بوونه وهر دابنری که سه ره نجامی بوونه وهر هر هه مووی به گه وره و بچوکیيه وه و به وردو درشتيوه ده گه رپته وه به ردهستی نه و (المالك). نه وه شه که پيی ده وتری [ناسینی خودای طتوره].

نه مه سه بارهت به ناسینی خودا و مانای (رب)، نه وهی تر که پيويستره بزانی بریتیيه له په رستنی خودا و مانای (إله) که به پشتيوانی خوی گه وره له ژماره ی داهاتوودا باسی ده که ين.

سبحانك اللهم وبحمدك أشهد أن لا إله إلا أنت أستغفرك وأتوب إليك

سایتي بههشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه میسه له گه لمان بن بو به ره می نوی